

การระงับข้อพิพาทสิ่งแวดล้อมโดยอนุญาโตตุลาการ

นายไกรสร เลี้ยงสมบูรณ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชานิติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2537

ISBN 974-584-695-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I17019916

ENVIRONMENTAL DISPUTE SETTLEMENT BY ARBITRATION

MR. KRAISORN LIANGSOMBOON

A thesis submitted in fulfillment of the requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Laws

Graduate School

Chulalongkorn University

1994

ISBN 974-584-695-3

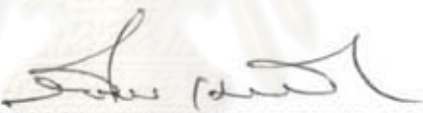
หัวข้อวิทยานิพนธ์	การระงับข้อพิพาทปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยวิธีอนุญาตนตุลาการ
โดย	นายไกรสร เลี้ยงสมบูรณ์
ภาควิชา	นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ มัลลิกะมาลย์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	อาจารย์วิชัย อริยะนันทกะ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับเป็น ส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรราชัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรราชัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์สาเรียง เมฆเกรียงไกร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ มัลลิกะมาลย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์วิชัย อริยะนันทกะ)

..... กรรมการ
(อาจารย์อาทร สุพรพงศ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์จรณชัย ศัลยพงษ์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงม้วนเดียว

โครงสร เลียงสมบูรณ์ : การระงับข้อพิพาทสิ่งแวดล้อมโดยอนุญาโตตุลาการ
(ENVIRONMENTAL DISPUTE SETTLEMENT BY ARBITRATION) อ.ที่ปรึกษา :
รศ.ดร.สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, อ.ที่ปรึกษาร่วม : อ.วิชัย อริยะนันท์กะ, 287 หน้า.
ISBN 974-584-695-3

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงสภาพและวิธีการระงับข้อพิพาทสิ่งแวดล้อม การระงับข้อพิพาทโดยวิธีอนุญาโตตุลาการ พร้อมทั้งศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการที่จะนำเอาวิธีอนุญาโตตุลาการมาใช้ในการระงับข้อพิพาทสิ่งแวดล้อม

การวิจัยพบว่ายังไม่ปรากฏว่ามีการนำวิธีอนุญาโตตุลาการมาใช้ในการระงับข้อพิพาทสิ่งแวดล้อม เนื่องจากมีข้อขัดข้องในด้านกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ และความไม่รู้จักวิธีอนุญาโตตุลาการ การศึกษารววิจัยนี้จึงเสนอแนะให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 โดยเพิ่มหมวดซึ่งว่าด้วยการระงับข้อพิพาทสิ่งแวดล้อมให้มีสาระสำคัญในเรื่องลำดับขั้นตอนการระงับข้อพิพาทสิ่งแวดล้อม คือ (1) เริ่มจากการเจรจาภายใน 30 วัน หากข้อพิพาทไม่สามารถระงับได้ (2) ให้ใช้การไกล่เกลี่ยภายใน 60 วันนับแต่การเจรจาไม่สำเร็จ และหากข้อพิพาทยังไม่สามารถระงับได้จึงใช้วิธีอนุญาโตตุลาการ เว้นแต่คู่พิพาทจะไปฟ้องศาลกันเองภายใน 30 วัน

สำหรับรูปแบบของอนุญาโตตุลาการ ได้เสนอแนะให้ใช้ในลักษณะของไตรภาคี คือ ประกอบด้วย 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายรัฐ ฝ่ายผู้เสียหาย ฝ่ายผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย ส่วนเรื่องจำนวนและคุณสมบัติของอนุญาโตตุลาการสิ่งแวดล้อมนั้นขึ้นอยู่กับความจำเป็นแต่ละกรณีเป็นเรื่อง ๆ ไป นอกจากนี้ได้เสนอแนะให้มีการระงับข้อพิพาทภายใต้การจัดการของสถาบันเท่านั้น การประชาสัมพันธ์ การขยายหน่วยงานที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ และประการที่สำคัญเสนอแนะให้อนุญาโตตุลาการสามารถใช้ดุลพินิจ เก็บค่าของคู่กรณีได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....นิติศาสตร์
สาขาวิชา.....นิติศาสตร์
ปีการศึกษา.....2536

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

C370802 : MAJOR LAW

KEY WORD: : DISPUTE SETTLEMENT / ENVIRONMENT / ARBITRATION / LAW

KRAISORN LIANGSOMBOON : ENVIRONMENTAL DISPUTE SETTMENT BY
ARBITRATION. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. SUNEE MALLIKAMARL,
Ph.D., CO. ADVISOR : MR. VICHAI ARIYANANTAKA. 287 pp.
ISBN 974-584-695-3

This research has the objective to study the state of environmental dispute and its settlement; the dispute settlement by arbitration; and the possibility to adopt the arbitration system in settling the environmental dispute.

The study has found that the arbitration system has never been implemented to settle the environmental dispute owing to the obstruction of law and regulation and unknown of the arbitration system. Therefore, the research has recommended to amend the Enhancement and Conservation of the National Environmental Quality Act, B.E.2535 by adding a part of "Environmental Settlement" with the process as follows :

1. Negotiation within 30 days, if fails then go to
2. Conciliation within 60 days, if fails again then to arbitration unless to litigation within 30 days.

The structure of the arbitration has been also recommended to be "Tri-parties" i.e., government side; injured parties or their representatives; polluters or their representatives. Number and qualification of the arbitrators are considered on case by case basis upon to the necessity. The system should adopt through the Office of the Arbitration, Ministry of Justice. The public relationship of the arbitration system; the expansion of the department concerned; and the most importance is the decision of the arbitrators on the settlement shall be given in excess of the plaint, are also recommended.

ภาควิชา.....นิติศาสตร์

ลายมือชื่อนิติ.....

สาขาวิชา.....นิติศาสตร์

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา.....2536

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.1.1 การพัฒนาอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.....	8
1.1.2 การพิทักษ์สิ่งแวดล้อมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.....	16
1.2 วัตถุประสงค์.....	35
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	36
1.4 สมมติฐาน.....	36
1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา.....	36
1.6 ประโยชน์.....	38
บทที่ 2 แนวความคิดและทฤษฎี.....	39
2.1 แนวความคิดและทฤษฎีทางกฎหมายว่าด้วยความยุติธรรม.....	39
2.2 แนวความคิดสิทธิในสิ่งแวดล้อม.....	46
2.3 ทฤษฎีการใช้อำนาจรัฐ.....	54
2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ.....	57

2.4.1	ทฤษฎีที่ถือว่าการซื้อขายข้อพิพาทเป็นอำนาจของรัฐหรือ ทฤษฎีเขตอำนาจ.....	57
2.4.2	ทฤษฎีสัญญา.....	61
2.4.3	ทฤษฎีผสม.....	67
2.4.4	ทฤษฎีความเป็นเอกเทศ.....	69
บทที่ 3	การระงับข้อพิพาท.....	71
3.1	ประเภทของข้อพิพาท.....	71
3.1.1	ข้อพิพาททั่วไป.....	72
3.1.1.1	ข้อพิพาททางแพ่ง.....	72
3.1.1.2	ข้อพิพาททางอาญา.....	75
3.1.1.3	ข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวเนื่องทางอาญา.....	81
3.1.2	ข้อพิพาทสิ่งแวดล้อม.....	81
3.1.2.1	ความผิดทางแพ่ง.....	82
3.1.2.2	ความผิดทางอาญา.....	84
3.2	วิธีการระงับข้อพิพาท.....	86
3.2.1	การประนีประนอมยอมความ.....	87
3.2.1.1	การเจรจาตกลงกัน.....	90
3.2.1.2	การไกล่เกลี่ย.....	90
3.2.1.3	การประนอมข้อพิพาท.....	91
3.2.2	วิธีอนุญาโตตุลาการ.....	94
3.2.3	การฟ้องคดีต่อศาล.....	94
3.3	การระงับข้อพิพาทสิ่งแวดล้อมของไทย.....	101
3.3.1	กรณีศึกษาปัญหาแม่น้ำพองเน่าเสีย.....	101
3.3.1.1	สาเหตุและสภาพของปัญหา.....	101
3.3.1.2	วิธีและผลของการระงับข้อพิพาท.....	110

3.3.2	กรณีศึกษาปัญหาอากาศเป็นพิษที่อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง.....	118
3.3.2.1	สาเหตุและสภาพปัญหา.....	118
3.3.2.2	วิธีและผลของการระงับข้อพิพาท.....	126
3.4	การระงับข้อพิพาทสิ่งแวดล้อมของต่างประเทศ.....	130
3.4.1	การระงับข้อพิพาทสิ่งแวดล้อมของประเทศเกาหลี.....	130
3.4.1.1	สาเหตุและสภาพปัญหา.....	130
3.4.1.2	วิธีการระงับข้อพิพาท.....	131
3.4.2	การระงับข้อพิพาทสิ่งแวดล้อมของประเทศอินโดนีเซีย...	132
3.4.2.1	สาเหตุและสภาพปัญหา.....	132
3.4.2.2	วิธีการระงับข้อพิพาท.....	133
3.4.3	การระงับข้อพิพาทสิ่งแวดล้อมของประเทศสหรัฐอเมริกา	138
3.4.3.1	สาเหตุและสภาพปัญหา.....	138
3.4.3.2	วิธีการระงับข้อพิพาท.....	138
บทที่ 4	วิธีการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ.....	150
4.1	แนวความคิดและวิธีการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ.....	150
4.1.1	ความหมายของอนุญาโตตุลาการ.....	157
4.1.2	ลักษณะของอนุญาโตตุลาการ.....	159
4.1.3	ประโยชน์ของอนุญาโตตุลาการ.....	161
4.2	การนำข้อพิพาทเข้าสู่วิธีอนุญาโตตุลาการ.....	162
4.2.1	โดยผลของสัญญา.....	162
4.2.2	โดยผลของกฎหมาย.....	176

4.3	วิธีพิจารณาของอนุญาโตตุลาการ.....	177
4.3.1	วิธีพิจารณาของอนุญาโตตุลาการในศาล.....	185
4.3.2	วิธีพิจารณาของอนุญาโตตุลาการนอกศาล.....	193
4.3.2.1	วิธีพิจารณาของอนุญาโตตุลาการนอกศาลโดย ใช้สถาบัน.....	194
4.3.2.2	วิธีพิจารณาของอนุญาโตตุลาการนอกศาลโดย ไม่ใช้สถาบัน.....	213
4.4	คำชี้ขาดและการบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ.....	214
4.4.1	การทำคำชี้ขาด.....	214
4.4.2	การบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ.....	217
บทที่ 5	การนำวิธีอนุญาโตตุลาการมาใช้ในการระงับข้อพิพาทสิ่งแวดล้อม.....	222
5.1	การนำข้อพิพาทสิ่งแวดล้อมเข้าสู่วิธีอนุญาโตตุลาการ.....	229
5.1.1	โดยผลของสัญญา.....	229
5.1.2	โดยผลของกฎหมาย.....	232
5.2	วิธีพิจารณาข้อพิพาทสิ่งแวดล้อมโดยอนุญาโตตุลาการ.....	234
5.2.1	วิธีพิจารณาข้อพิพาทสิ่งแวดล้อมโดยอนุญาโตตุลาการนอก ศาลแบบใช้สถาบัน.....	234
5.2.1.1	การเริ่มต้นคดีทางอนุญาโตตุลาการ.....	237
5.2.1.2	การแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการ.....	238
5.2.1.3	การคัดค้านอนุญาโตตุลาการ.....	242
5.2.1.4	กระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการ.....	242
5.2.2	วิธีพิจารณาข้อพิพาทสิ่งแวดล้อมโดยอนุญาโตตุลาการนอก ศาลแบบไม่ใช้สถาบัน.....	245

5.3	คำชี้ขาดและการบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการสิ่งแวดล้อม	246
5.3.1	การทำคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการสิ่งแวดล้อม.....	246
5.3.2	การบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการสิ่งแวดล้อม..	249
บทที่ 6	สรุปและเสนอแนะ.....	251
6.1	สรุป.....	251
6.2	เสนอแนะ.....	262
บรรณานุกรม.....		269
ภาคผนวก.....		280
ประวัติผู้เขียน.....		287

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แผนที่แม่น้ำพอง.....	103
ภาพที่ 2 ที่ตั้งโรงงานริมแม่น้ำพอง.....	105
ภาพที่ 3 แผนที่สังเขปอำเภอแม่เมะ.....	119

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 จำนวนข้อพิพาทที่ใช้วิธี EDR.....	143
ตารางที่ 2 ข้อพิพาทสิ่งแวดลอมปี 1974-1984.....	144
ตารางที่ 3 วิธีดำเนินการระงับข้อพิพาทของผู้เสียหาย.....	222
ตารางที่ 4 วิธีดำเนินการระงับข้อพิพาทของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง.....	223
ตารางที่ 5 ความคิดเห็นในผลของวิธีการระงับข้อพิพาท.....	224
ตารางที่ 6 สิ่งที่อยู่เสียหาย เรียกร้อง.....	225
ตารางที่ 7 สำนักงานอนุญาโตตุลาการ.....	227
ตารางที่ 8 อนุญาโตตุลาการทำหน้าที่ระงับข้อพิพาท.....	228
ตารางที่ 9 แนวโน้มปัญหาสิ่งแวดลอมในอนาคต.....	229
ตารางที่ 10 ความรุนแรงของปัญหามลพิษสิ่งแวดลอม.....	233
ตารางที่ 11 คุณสมบัติของอนุญาโตตุลาการสิ่งแวดลอม.....	241

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้มีสาเหตุเกิดจากความรู้ความสามารถของผู้เขียนแต่โดยลำพังเท่านั้น แต่สำเร็จลงได้ด้วยดีด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือจากท่านผู้รู้ทั้งหลายที่มีต่อผู้เขียน ซึ่งผู้เขียนมีความรู้สึกสำนึกในพระคุณของท่านโดยมีอาจลืมเลือนและปรารถนาที่จะแสดงความกตัญญูต่เวทีทุกโอกาสเท่าที่จะกระทำได้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อท่านรองศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ ผู้มีส่วนในการทำวิทยานิพนธ์นี้ โดยท่านได้ให้ความเมตตากรุณาแก่ผู้เขียนเป็นอย่างมากนับตั้งแต่การปูพื้นฐานความรู้ในด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม จนสามารถเสนอเป็นหัวข้อวิทยานิพนธ์ และท่านได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าของท่านรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ควบคุมดูแลการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนนำความรู้ คำแนะนำ แนวทางการเขียน และข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ต่อผู้เขียนในการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างมาก ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์วิชัย อริยะนันท์ทกะ ผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย รัตตุลาการ กระทรวงยุติธรรม ที่กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมและได้ให้ความรู้และคำแนะนำด้านกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทโดยวิธีอนุญาโตตุลาการโดยละเอียด อันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์สาเรียง เมฆเกรียงไกร ที่ได้กรุณาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และท่านอาจารย์อาทร สุพรบุญ รองปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ท่านอาจารย์จรณชัย ศัลยพงษ์ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์พร้อมทั้งทำให้คำแนะนำต่าง ๆ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์และมีคุณค่าทางวิชาการ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์อมราวดี อังคสุวรรณ เลขานุการบัณฑิตศึกษา ภาควิชานิติศาสตร์ ที่กรุณาอำนวยความสะดวกในการประสานงานต่าง ๆ ของการทำวิทยานิพนธ์นี้ นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณ Mr. Eric A. Esler ที่ปรึกษากลุ่มเอเชียศูนย์กฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ California USA. ที่กรุณาให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทสิ่งแวดล้อมของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์นี้เป็นอย่างมาก

ผู้เขียนขอขอบคุณคุณกานันิกา รสรื่น ที่กรุณาพิมพ์วิทยานิพนธ์นี้จนเสร็จทันตามกำหนดเวลา หากวิทยานิพนธ์นี้จะมีประโยชน์ต่อการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและต่อการศึกษาค้นคว้าแล้ว ผู้เขียนขออุทิศคุณความดีนี้แต่บิดามารดา และคณาจารย์ทั้งหลาย รวมทั้งผู้มีพระคุณของผู้เขียนทุกท่าน ๆ และหากวิทยานิพนธ์นี้มีความบกพร่องด้วยประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ปกรณ์ เลี้ยงสมบูรณ์